

PARLAMENTNÍ
INSTITUT

VYBRANÁ TÉMATA

8/2012

Řecké parlamentní volby 2012

Jakub Šafr

červenec 2012

POSLANECKÁ
SNĚMOVNA
PARLAMENTU
ČESKÉ REPUBLIKY

Obsah:

Základní charakteristika politického systému	2
Předvolební kampaň	5
Květnové volby a povolební vývoj	6
Červnové volby a povolební vývoj	8
Zdroje	10

Základní charakteristika politického systému

Řecko je parlamentní republikou v čele s prezidentem. Tato státní forma je zakotvena v ústavě, která vstoupila v platnost 11. června 1975. Řecký parlament je jednokomorový a zasedá v něm 300 poslanců, kteří se volí podle specifické podoby poměrného systému na období čtyř let. Šéfem exekutivní moci je předseda vlády, přičemž většina vlád v období po roce 1975 byla jednostranická. Předseda vlády, který je zpravidla také předsedou vládnoucí politické strany, má tedy relativně silné postavení.

Současný **stranický systém** se zformoval po pádu vojenské diktatury v roce 1974. Dvě dlouhodobě nejsilnější politické strany, které se v minulosti prezentovaly jako hlavní rivalové a alternativy u moci, jsou středopravicová konzervativní **Nová demokracie** (ND), jejím levicovým protipólem je **Panhelénské socialistické hnutí** (PASOK). Obě politické strany se vyvinuly ze stran či směrů, které na řecké politické scéně působily již v 19. století, avšak jako svébytné politické subjekty mají kořeny až v období po roce 1974.

Název strany Nová demokracie odpovídá povaze období, kdy se ND chtěla distancovat od režimu před rokem 1967, tedy před nastolením vojenské diktatury. V počátcích zaujímala spíše středovou pozici, usilovala o zakotvení Řecka ve strukturách Západu a o modernizaci země jak v politickém, tak v ekonomickém smyslu. Absolutní vítězství z roku 1974, kdy ND získala 54,3 % hlasů, respektive 220 poslanecký mandátů, však později již nikdy nezískala.¹

Na vzniku socialistického PASOKU se podílely skupiny z okruhu Svazu středu a některých odbojových organizací z období diktatury, jako například Panhelénské osvobozené hnutí. Strana se profilovala jako všelidový a reformně socialisticky orientovaný subjekt usilující o modernizaci Řecka, nicméně v opačném duchu, nežli ND. Strana se vůči Západu stavěla spíše rezervovaně (z nastolení a udržování předchozího vojenského režimu částečně vinila Severoatlantickou alianci), kladla důraz na nezávislost, rozvoj národního hospodářství a vlastní mezinárodní pozice. Ve volbách v roce 1977 se stala největší opoziční stranou a v roce

¹ Strmiska, M., Chytilík, R.: Řecko. In Strmiska, M. et al.: Politické strany moderní Evropy: analýza politicko-stranických systémů. Praha: Portál, 2005, str. 418.

1981 zvítězila ve volbách se ziskem 48,1 % hlasů (172 mandátů). Vládní stranou zůstala i v dalším volebním období. K moci se vrátila po volbách roku 1993. V roce 1996, kdy zemřel zakladatel strany Andreas Papandreu, se stal předsedou PASOK Konstantinos Simitis, který stranu více přiblížil modelu západoevropských sociálních demokracií.²

V době po roce 1989 došlo v rámci stranického systému k dílčím změnám ve směru větší diferenciaci (vzestup nových stran) anebo k přeskupování v rámci hlavních politických uskupení pravice, středu i levice. Naposledy se v únoru roku 2012 od Nové demokracie odštěpila část stoupců, jež do volební arény vstoupila pod názvem **Nezávislí Řekové**. Hnutí na rozdíl od ND odmítá úsporná opatření a kritizuje podmínky, za nichž Řecko získalo mezinárodní finanční pomoc.³

Pro řecký stranický systém je příznačná silná levice, kterou kromě umírněné sociálně demokratické strany PASOK ztělesňují další radikálnější subjekty: historická **Komunistická strana Řecka** (KKE), která je dlouhodobě parlamentní stranou, a nově zformovaná **Sjednocená radikální levice** (SYRIZA), jež v roce 2012 sdružila několik menších levicových subjektů. Obě dvě strany doplňuje v levé části politického spektra proevropsky orientovaná strana demokratického socialismu **Demokratická levice** (DIMAR).

V posledních letech je v Řecku na vzestupu radikální pravice reprezentovaná ve volbách roku 2012 zejména stranou **Zlatý úsvit**, která se ale na řecké politické scéně pohybuje již od roku 1993. Strana sebe sama popisuje jako nacionalistické lidové hnutí, které vystupuje proti komunismu, ale také kapitalismu a uchyluje se také k popírání holocaustu. Strana hlásící se otevřeně k neofašistickým hodnotám (často bývá označována za neonacistickou) má za cíl boj proti rostoucí ilegální imigraci zejména v Athénách. Své voliče láká na program, jehož součástí je vyhoštění stovek tisíc přistěhovalců a zaminování hranic s okolními státy, odkud imigranti nejčastěji přicházejí.⁴

Řecká ústava neupravuje obecnou podobu volebního systému (poměrný vs. většinový) pro volby do parlamentu, nicméně omezuje možnost *ad hoc* úprav volebního systému požadavkem na podporu dvou třetin všech poslanců, pokud mají nová volební pravidla platit již pro nadcházející volby. V případě, že je reforma volebního zákona přijata prostou většinou, platí nová pravidla až pro přespříští volby. Volební systém v Řecku doznal zejména

² Strmiska, M., Chytilík, R.: Řecko. In Strmiska, M. et al.: Politické strany moderní Evropy: analýza politicko-stranických systémů. Praha: Portál, 2005, str. 414.

³ Businessinfo: Řecko: vnitropolitická charakteristika. *Businessinfo.cz*, URL: <http://www.businessinfo.cz/cz/sti/recko-vnitropoliticka-charakteristika/2/1000795/> [30. 6. 2012].

⁴ Blažek, O.: Boj za "čisté" Řecko a popírání holocaustu. Uspěje Nový úsvit znovu ve volbách? *Ihned.cz*, 15. 5. 2012, URL: <http://zpravy.ihned.cz/svet-evropa/c1-55808290-boj-za-ciste-recko-a-popirani-holocaustu-uspeje-novy-usvit-znovu-ve-volbach> [30. 6. 2012].

v posledních letech mnoha dílčích úprav, nikdy však tyto úpravy neprošly výše zmíněnou ústavní většinou, proto se jejich účinky neprojeví bezprostředně.⁵ Účast na volbách je pro voliče povinná, nicméně bez možnosti uložení pokut či sankcí při neúčasti. Řecký volební zákon také stanovuje, že čtrnáct dní před volbami nesmí být zveřejňovány výsledky předvolebních průzkumů.

Jako minimální požadavek pro vstup do parlamentu je zákonem stanovena 3% hranice platných hlasů. Specifičností řeckého volebního systému je existence tzv. mandátového bonusu. Na jeho základě získává ve volbách vítězná strana automaticky navíc 50 poslaneckých křesel (tato úprava byla poprvé použita při volbách v roce 2012, dříve – při volbách roku 2007 a 2009 – byl bonus stanoven na 40 křesel, v dřívějších volbách se fixní bonus pro vítěze nepoužíval.⁶ Cílem volebního bonusu je umožnit sestavení většinové vlády jediného subjektu, resp. posílit integrační vliv volebního systému, který by usnadňoval sestavení stabilní vládní většiny. Mandátový bonus tedy do jinak poměrného systému (používá se systém kandidátních listin) vnáší většinový princip.

Ústava umožňuje **předčasné rozpuštění parlamentu na žádost vlády**, která má většinovou důvěru parlamentu. Toto ustanovení dává vládnoucím stranám možnost načasovat konání voleb v pro ně nejvhodnější okamžik. Z posledních čtyř legislativních období tři skončila před řádným termínem vypršení mandátu a konaly se předčasné volby.⁷

V roce 2000 se konaly předčasné volby (řádné volby se měly konat na podzim toho roku, byly uspišeny na jaro), které inicioval předseda vlády Kostas Simitis s cílem posílit postavení vlastní strany v parlamentu v souvislosti s nadcházejícím zaváděním měny euro. Vládní strana PASOK však ve volbách oslabil (ze 162 na 158 mandátů ze 300). V roce 2007 byly volby uspišeny o půl roku. Předseda vlády Kamarilis vycházel z výsledků průzkumů volebních preferencí, které jeho straně dávaly šanci na pohodlné vítězství. Podobně jako v předchozím případě však došlo k opaku – strana ND oslabil (ze 165 na 152 mandátů z 300, zejména z důvodu nezvládnutí devastujících požárů, které na jihu Řecka vypukly krátce po vypsání předčasných voleb.

Impulsem pro upořádání předčasných parlamentních voleb v květnu 2012 byla vládní krize vyvolaná v listopadu minulého roku záměrem tehdejšího premiéra Jorgose Papandrea

⁵ Více viz Pecháček, Š., Němec, J.: *Ústavněprávní souvislosti změny volebního systému. Aktuální návrh změny volebního systému pro volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky*. Práce PI 1.109, Parlamentní institut, 2009. s. 6

⁶ Durdisová, M. *Příčiny a dopady volebních reforem: případová studie Řecka*. Bakalářská práce, Praha: VŠE, 2012, s. 44.

⁷ Pecháček, Š., Němec, J.: *Ústavněprávní souvislosti změny volebního systému. Aktuální návrh změny volebního systému pro volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky*. Parlamentní institut, 2009. s. 6

uskutečnit referendum o přijetí další finanční pomoci od zemí eurozóny. Papandreu byl nucen pod tlakem eurounijních a řeckých politiků svůj návrh nakonec stáhnout a dohodnout se s opozicí a prezidentem na vytvoření přechodné vlády, která by dovedla zemi k předčasným volbám. Hlavním úkolem vlády, do jejíhož čela byl na základě politické dohody instalován bývalý viceprezident Evropské centrální banky Lukas Papadimos, bylo zajistit splnění podmínek pro přijetí finanční záchrany od Evropské unie. Termín předčasných voleb byl opakovaně odkládán a nakonec byl stanoven na 6. května 2012.⁸

Předvolební kampaň

Předvolební kampaň květnových parlamentních voleb dominovala dvě témata – vztahy Řecka s Evropskou unií a eurozónou a ekonomická situace v zemi. Obě záležitosti jsou spolu úzce propojeny, neboť úsporná politika řecké vlády se odvíjí od dohod s partnery na evropské úrovni.

Dvě hlavní proevropsky orientované strany PASOK a ND v kampani zdůrazňovaly potřebu dodržovat sjednané závazky a nadále prosazovat úsporná opatření. Podle nich je politika úspor jediným prostředkem, jak dosáhnout dlouhodobé ekonomické prosperity a růstu. „*Řekové dnes volí budoucnost svých dětí. Hlasují pro stabilitu, růst, bezpečnost a spravedlnost*“, řekl např. v jednom z televizních rozhovorů předseda strany Nová demokracie Antonis Samaras.⁹

Další politické strany s potenciální možností dostat se do parlamentu však úsporná opatření ve volební kampani jednoznačně odmítly s tím, že škodí řeckým obyvatelům. Levicové uskupení SYRIZA vyzvalo v tomto směru k ukončení politiky „tupých škrťů“ na základě evropských finančních půjček, jejímž výsledkem je pouze zvyšování nezaměstnanosti a prodlužování ekonomické stagnace. Předseda strany Alexis Tsipras kritizoval rovněž snižování důchodů a mezd státních zaměstnanců. Podle jeho strany je potřeba také zrušit zákony umožňující deregulaci pracovního trhu, zavést veřejný dohled nad bankovním sektorem a zřídit komisi, která by kontrolovala řecký dluh; SYRIZA dále prosazovala vyhlášení moratoria na splácení dluhu.¹⁰

⁸ Idnes: Premiérem bude Papadimos, zni z Řecka a dosluhující ministři rezignují. *idnes.cz*, 8. 11. 2011, URL: http://zpravy.idnes.cz/premierem-bude-papadimos-zni-z-recka-a-dosluhujici-ministri-rezignuji-1z0-zahranicni.aspx?c=A111108_165755_zahranicni_stf [30. 6. 2012].

⁹ ČT24: Volby zřejmě překreslí politickou mapu Řecka. *ct24.cz*, 6. 5. 2012, URL: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/174638-volby-zrejme-prekresli-politickou-mapu-recka/> [30. 6. 2012].

¹⁰ ČT24: Řecká strana SYRIZA odmítá koalici, jednání pokračují. *ct24.cz*, 13. 5. 2012, URL: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/176359-recka-strana-syriza-odmita-koalici-jednani-pokracuji/> [30. 6. 2012].

Dalším významným tématem předvolební kampaně se stala problematika ilegální imigrace. V této otázce se podařilo nejvíce zviditelnit krajně pravicové straně Zlatý úsvit. Z vystoupení představitelů nacionalistické strany na předvolebních mítincích bylo patrné, že Zlatý úsvit patří do jiné kategorie politických stran než pravicoví populisté a xenofobové, kteří v posledních letech slaví volební úspěchy jinde v Evropě. Marine Le Penová ve Francii, Geert Wilders v Nizozemsku nebo Heinz-Christian Strache v Rakousku totiž ve srovnání s řeckými extremisty působí jako kultivovaní mainstreamoví politici. Základní cíl mají řečtí neonacisté shodný s jejich evropskými kolegy – zbavit zemi imigrantů. Na rozdíl od západoevropských populistů však politici Zlatého úsvitu velmi barvitě ukazují, jak by taková „očista vlasti“ měla vypadat. Navrhují rozmístit nášlapné miny na hranici s Tureckem, odkud přichází nejvíce ilegálních přistěhovalců a zřídit pro ně detenční centra. Pohraničníci by měli dostat příkaz střílet ostrými náboji. Hesly strany v předvolebním boji byly na adresu imigrantů věty typu: „Zbavíme Řecko toho smradu“ nebo „Za čisté Řecko, za bezpečné Řecko, jenom pro Řeky“ vyznačující se přímým odkazem na nacionální socialismus 30. let. 20. století.¹¹ Kromě slibů „ochrany“ před imigranty rozdávali agitátoři Zlatého úsvitu lidem v nejchudších oblastech jídlo a oblečení, čímž si také získali sympatie části z nich.¹²

Zbylé strany, např. Nová demokracie, reagovaly na pravicový protiimigrantský populismus způsobem, že sami začali hovořit o zavedení přísnějších protipřistěhovaleckých opatření. Téma imigrace se tak stalo předvolebním tématem v rámci celého vnitropolitického spektra.

Květnové volby a povolební vývoj

Předčasné parlamentní volby pořádané začátkem května roku 2012 byly prvními volbami od vypuknutí dluhové krize v zemi. Odehrály se v době, kdy Řecko čelí nejhorší ekonomické situaci od konce 2. světové války a kdy od státního bankrotu zachránila Athény mezinárodní finanční pomoc. Podle průzkumů se dalo očekávat, že volby překreslí politickou mapu Řecka, což se posléze skutečně stalo.¹³ Voleb se zúčastnilo 65,1% voličů, což znamenalo pokles oproti 70,9% účasti v roce 2009 (připomeňme, že v Řecku je zákonem stanovena volební povinnost, byť bez sankcí za její nedodržení).

¹¹ Lindner, T.: Řecké běsy. Pokračující krize zvyšuje přitažlivost extremistů. *Respekt*, č. 20, 2012. s. 32- 33.

¹² Kalina, M.: Vstaňte, přichází vůdce. Řečtí neonacisté po volbách okřikovali novináře. *Ihned.cz*, 7. 5. 2012, URL: <http://zpravy.ihned.cz/c1-55731350-video-vstante-prichazi-vudce-recti-neonaciste-po-volbach-okrikovali-novinare> [30. 6. 2012].

¹³ ČT24: Volby zřejmě překreslí politickou mapu Řecka. *ct24.cz*, 6. 5. 2012, URL: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/174638-volby-zrejme-prekresli-politickou-mapu-recka/> [30. 6. 2012].

Obě hlavní a proevropské strany – konzervativní Nová demokracie a socialistický PASOK – ztratily ve volbách nadpoloviční většinu v parlamentu. Podíl jejich společných hlasů se propadl v porovnání s volbami v roce 2009 ze 77,4 % na 32,1 % hlasů, což následně znamenalo dohromady pouze 149 mandátů v 300 členném parlamentu. Socialistický PASOK ztratil ve volbách více, když oproti minulým volbám přišel o téměř tři čtvrtiny svých voličů. Strany tak potřebovaly k vytvoření společné „proevropské“ koalice podporu alespoň jednoho dalšího politického subjektu.

Tabulka 1: Výsledky parlamentních voleb, květen 2012

Strana	Podíl hlasů		Počet mandátů	
	v %	změna od voleb 2009	absolutně	změna od voleb 2009
ND	18,85	-14,65	108	+17
SYRIZA	16,78	+12,18	52	+39
PASOK	13,18	-30,72	41	-119
Nezávislí Řekové	10,60	+10,60	33	+33
KKE	8,48	+0,98	26	+5
Zlatý úsvit	6,97	+6,68	21	+21
DIMAR	6,11	+6,11	19	+19
ostatní	19,03	+8,8	0	-15

Zdroj: Vlastní zpracování na základě dat řeckého ministerstva vnitra, URL:

<http://www.ypes.gr/en/Elections/NationalElections/Results/> [30. 6. 2012].

Všechna povolební vyjednávání však selhala, neboť žádná ze stran, které se dostaly do parlamentu, nebyla ochotna se podílet na vládní koalici s politickými stranami, které se do té doby po více než 30 let střídaly u moci. Ohnisko sporu představovala především neshoda nad dalším směřováním země v rámci Evropské unie mezi proevropsky smýšlejícími stranami a odpůrci dosavadní politiky úsporných opatření a evropských finančních půjček, zejména stranou SYRIZA, jež se stala druhým nejsilnějším parlamentním uskupením. Vytvoření koalice zbylých „protievropských“ stran nepřicházelo v úvahu z důvodu velmi křehké vládní většiny 151 křesel v parlamentu a s ohledem na to, že by se na vládě museli podílet komunisté a fašizující krajní pravice.¹⁴

¹⁴ ČT24: Řeckou vládu sestavuje SYRIZA, spíš to vypadá na nové volby. *ct24.cz*, 8. 5. 2012, URL: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/175421-reckou-vladu-sestavuje-syriza-spis-to-vypada-na-nove-volby/> [30. 6. 2012].

Po třech neúspěšných pokusech o sestavení nové vlády (postupně neuspěl předseda Nové demokracie, uskupení SYRIZA ani socialistického PASOKU) vyvinul iniciativu řecký prezident Karolos Papulias. Jednal se všemi nově zvolenými parlamentními stranami vyjma komunistů a neonacistického Zlatého úsvitu. Tato jednání však nakonec také selhala, a proto prezident 17. května rozpustil po dvou dnech řecký parlament a stanovil termín nových předčasných voleb na 17. června.¹⁵

Červnové volby a povolební vývoj

Před druhými předčasnými parlamentními volbami roku 2012 konanými v krátkém časovém sledu po květnovém hlasování bylo možno zaznamenat na řecké politické scéně jisté posuny. Především došlo ke změně chování dvou hlavních proevropsky orientovaných stran Nová demokracie a PASOK, které z předešlých voleb vyšly jako hlavní poražení. Jejich představitelé v předvolební kampani přehodnotili částečně svůj postoj k restriktivním úsporným opatřením a voliče se snažili získat sliby nezvyšování daní a podpory hospodářského růstu. Předseda Nové Demokracie Antonis Samaras rovněž připustil možnost vyjednání nových podmínek mezi Řeckem a EU ohledně poskytování dalších půjček. Stejně tak levicová SYRIZA v kampani naznačila, že v případě jejího vládnutí by nemuselo dojít k vystoupení Řecka z eurozóny ani EU, strana by však požadovala úplnou anulaci doposud vyjednaných dohod s Unií. Bez ohledu na zmírňování dosud vyhraněných stanovisek však bylo možno vnímat předvolební kampaň jako souboj mezi „eurooptimismem“ a „europesimismem“. Řečtí voliči si měli podle sloganů jednotlivých stran vybrat mezi eurem a drachmou.

Posun nastal také u voličů Zlatého úsvitu. Řeckým pravicovým radikálům klesaly volební preference i díky skandálu z televizní debaty zástupců parlamentních stran vzešlých z květnových voleb. V ní mluvčí Zlatého úsvitu slovně i fyzicky napadl dvě levicové političky.

Výsledek voleb nakonec sice proevropsky orientovaným stranám (ND, PASOK, malá strana DIMAR) většinu hlasů nepřinesl, avšak díky bonusu 50 mandátů pro vítěze se tomuto bloku podařilo získat absolutní většinu parlamentních křesel. Oproti květnovým volbám výrazně posílily strany ND a SYRIZA, pokles naopak zaznamenaly všechny ostatní strany.

¹⁵ ČT24: Úřednická vláda nebude, Řekové půjdou znovu volit. *ct24.cz*, 15. 5. 2012, URL: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/176801-urednicka-vlada-nebude-rekove-pujdou-znovu-volit/> [30. 6. 2012].

Tabulka 2: Výsledky parlamentních voleb, červen 2012

Strana	Podíl hlasů		Počet mandátů	
	v %	změna od květnových voleb	absolutně	změna od květnových voleb
ND	29,66	+10,81	129	+21
SYRIZA	26,89	+10,11	71	+19
PASOK	12,28	-0,9	33	-8
Nezávislí Řekové	7,51	-3,09	20	-13
Zlatý úsvit	6,92	-0,05	18	-3
DIMAR	6,26	+0,15	17	-2
KKE	4,50	-3,98	12	-14

Zdroj: Vlastní zpracování na základě dat řeckého ministerstva vnitra, URL: <http://www.ypes.gr/en/Elections/NationalElections/Results/> [30. 6. 2012].

Dne 9. července získala důvěru vláda ND, PASOK a DIMAR v čele s předsedou Nové demokracie Antonisem Samarasem. Důvěru ji vyslovilo všech 179 poslanců těchto tří stran.¹⁶

¹⁶ Ihned: Řecký parlament vyslovil důvěru nové vládě. Musíme se udržet v eurozóně, říká premiér. Ihned.cz, 9. 7. 2013, URL: <http://zpravy.ihned.cz/svet-evropa/c1-56468620-recky-parlament-vyslovil-duveru-nove-vlade-musime-se-udrzet-v-eurozone-rika-premier> [30. 6. 2012].

Zdroje

Businessinfo: Řecko: vnitropolitická charakteristika. *Businessinfo.cz*, URL:

<http://www.businessinfo.cz/cz/sti/recko-vnitropoliticka-charakteristika/2/1000795/>

[30. 6. 2012].

Durdisová, M. *Příčiny a dopady volebních reforem: případová studie Řecka*. Bakalářská práce, Praha: VŠE, 2012.

Lindner, T: Řecké běsy. Pokračující krize zvyšuje přitažlivost extremistů. *Respekt*. 23, č. 20, 2012.

Pecháček, Š., Němec, J.: *Ústavněprávní souvislosti změny volebního systému. Aktuální návrh změny volebního systému pro volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky*.

Práce PI 1.109, Parlamentní institut, 2009.

Strmiska, M., Chytilík, R.: Řecko. In Strmiska, M. et al.: *Politické strany moderní Evropy: analýza politicko-stranických systémů*. Praha: Portál, 2005, str. 415–418.

Volební server řeckého ministerstva vnitra,

<http://www.ypes.gr/en/Elections/NationalElections/Results/> [30. 6. 2012].

Zpravodajské portály ČT24, Idnes.cz, Ihned.cz